

עלון דברי חיים

לפרשת ויחי

לארץ האבות. וזאת אשר אמר להם: בני, רצונכם לחיות במצרים? אני אין רצוני אפילו להיקבר בה!... "אל נא תקברני במצרים"...

רבי שמשון רפאל הירש

"שכל את ידיו כי מנשה הבכור" [מ"ח, י"ד]
מקשים העולם, וכי בגלל שמנשה הבכור לך שכל ידיו? הרי שכל ידיו בגלל שרצה ליתן יד ימינו על אפרים הצעיר, אם כן מה כוונת הכתוב "שכל את ידיו כי מנשה הבכור"?

אלא שלמעשה היה יכול יעקב להעמיד את מנשה הבכור בצד שמאל, אך לא רצה לביישו לומר לו שיעמוד בצד שמאל – כי הרי הוא הבכור, לכך שכל את ידיו.

חזקוני

"שכל את ידיו" [מ"ח, י"ד]
ובאבן עזרא כתב: כאילו ידיו השכילו מה שהוא רוצה לעשות.

תורה שלמד אדם מישראל איננה ענין חיצוני לו גרידא, אלא נבללת היא בכל רמ"ח אבריו, רבי אליעזר הגדול אמר על עצמו "שתי זרועותי שהן כשתי ספרי תורה", כי אדם הלומד תורת ה', כל כולו נעשה בן תורה.

וכיוצא בזה לענייננו, רק הרהר יעקב במוחו לשכל את ידיו, ותיכף השכילו [הבינו] ידיו לעשות כרצונו, שכן עצם אבריו של יעקב נעשו שכל ותורה, עד ש"השכילו מה שהוא רוצה לעשות".

רבי אהרן קוטלר

"ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל" [מ"ט, ז']

וברש"י: דבר אחר, אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי שיהיו נפוצים, ושבתו של לוי עשאו מחזר על הגרנות לתרומות ומעשרות.

על פי האור החיים הקדוש, ענין זה של "אחלקם ביעקב" בא בכדי "לקרר עוז הרתיחה".

תוספת מעניינת הוסיף בזה רבי יעקב קלמנוביץ, מזקני המלמדים בעיה"ק ירושלים, וראויים הדברים למי שאמרם:

בכדי לקרר את עוז הרתיחה של שמעון ולוי, עשה להם יעקב תיקון על ידי שבני שמעון הפכו למלמדי תינוקות ובני הלוי חיזרו על הגרנות, ולא בכדי!

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" [מ"ז, כ"ח]
וברש"י: למה פרשה זו סתומה? לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם וליבם של ישראל מצרת השיעבוד שהתחילו לשעבדם.

לכאורה, אם אין הפסק בין הפרשיות, מנין לחז"ל שיש כאן פרשה נפרדת כלל?

בסוף הפרשה הקודמת, נאמר "ויפרו וירבו מאד", וידוע מה שאמרו חז"ל שהריבוי התחיל רק כאשר החלו המצרים לשעבד את בני ישראל, כמו שנאמר "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ". ומבואר עוד במדרש שהשעבוד לא התחיל רק לאחר מיתת יעקב, ומעתה קשה מדוע נאמר "ויפרו וירבו מאד" – עוד לפני מיתת יעקב?

בהכרח עלינו לומר את הכלל הידוע של "אין מוקדם ומאוחר בתורה", ואכן בפועל היה הריבוי רק לאחר מיתת יעקב ותחילת השעבוד. אולם על כן יקשה שהרי בפרשה א' אין אומרים את הכלל של "אין מוקדם ומאוחר בתורה", רק בשתי פרשיות אומרים אותו? אלא בודאי ש"ויגש" ו"ויחי" הן ב' פרשיות, אך אין ביניהן הפסק.

מעתה, יפה הקשה רש"י: "למה פרשה זו סתומה" ואין בה הפסק.

בכור שור

"ויחי יעקב" [מ"ז, כ"ח]
וברש"י: פרשה זו סתומה שביקש לגלות את הקץ ונסתם ממנו.

פירושו של דבר, ראה יעקב אבינו שכל האותיות נמצאות בשמות י"ב השבטים חוץ מאותיות ח' ט', אמר יעקב: אין בהם חטא, ולכך ראויים הם לגלות להם את הקץ. כיון שראה שאף אותיות ק' צ' אין בהם, אמר "אינם ראויים לגלות להם את הקץ", סתם ולא גילה, לכך פרשה זו סתומה.

רבינו בחיי

"אל נא תקברני במצרים" [מ"ז, כ"ט]
יעקב חשש, בראותו בניו ובני בניו נאחזים במצרים ["ויאחזו בה"], שרואים הם בארץ זו ארץ מקורתם, וברבות הימים, ישכחו את מולדתם ויחליפו את הירדן ביאור מצרים. דאגה זו עוררה את יעקב בתור ראש המשפחה לחזק בלב צאצאיו את התקוה לשיבת בניו

ולכאורה תמוה, שאלה כה הגיונית זו, הכיצד לא שאלו כל בני המשפחה, אשר בעיניהם הפקוחות עקבו אחר כל המשא ומתן מתחילתו. שבטי י-ה, בניו של יעקב, היאך הם יכלו לסבול את חרפתו ולשתוק?

אלא, הן הן הדברים, הם דיברו והתווכחו עם עשו, ובכל דיבור שאמרו לו היו סבורים, הנה אנו מנצחים אותו, ומדיבור לדיבור ומשאלה לתשובה יעקב מוטל בבזיון. ומתוך כך הורגלו למצב, וטבעו של אדם שהוא מתרגל אף לגרוע ביותר.

לא כן חושים בן דן, הוא לא שמע ולא ידע כלל מהיכוח שמתנהל. לעיניו התגלה, בפתע פתאום, מצב מביש ומחפיר – "אבי אבא מוטל בבזיון", הוא לא התרגל למצב, לפיכך גם לא יכל לסבול, ומבלי שהיות נוספות עשה מעשה ושם לזאת קץ.

רבי חיים שמואלביץ

"בן פורת יוסף בן פורת עלי עין" [מ"ט, כ"ב] בברכות דף כ' איתא: "דלא שלטא ביה עינא בישא [שלא שולטת בו ע הרע], דכתיב "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין", עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו, אין עין הרע שולטת בו".

יש לעיין בעין הרע, מה אשם אדם אשר מתוך קנאה מביט בו רעהו בעין הרע ומזיק לו, וכי לית דין ולית דיין?

רבי אליהו דסלר זצ"ל מטעים זאת וקובע שמכיון ובמדה מסויימת גרם האיש שחבירו יקנא בו, נידון הוא במידת הדין. שהרי בדוק הוא שמי שאינו חי לעצמו כלל, וכל ימיו נותן הוא ולא נוטל, אין בני אדם מקנאים בו. זהו שאמרו חז"ל "עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו". וזהו שדרשו על הפסוק "וידגו לרוב בקרב הארץ": מה דגים שבים המים מכסים עליהם ואין עין הרע שולטת בהם אף זרעו של יוסף – כי אכן דגים מאופיינים בב' דברים, הם מכוסים מן העין, וגם חיים בעולמם שלהם ללא תחרות עם יושבי היבשה, ללמדך, שמי שחי סימיו מן העין, וגם שאיפותיו אחרת משל חיי הרחוב, אינו מעורר קנאה כלל!

המכתב מאליהו

שבת שלום!

יוצא לאור לרפואה שלימה שמחה בת שושנה נ".
לכל ענייני העלון נא לפנות למייל ל:

kossover@gmail.com

מלמד חייב להיות מתון וללמד בישוב הדעת. שאם לא כן – אף אחד לא ימסור לו את בנו, ועל כן מוכרח הוא להתגבר על רתיחתו ולהיות מתון עם תלמידיו, כי "דברי חכמים בנחת נשמעים", זה היה התיקון לשבט שמעון.

ולוי היה מחזר על הגרנות לקבל תרומות ומעשרות, ואם יהיה כעסן ברתחה, לא ירצו להתעסק עמו ולא יתנו לו כלום, ועל כן גם הוא יהיה מוכרח להתחזק ולשכך את כעסו...

כך עולה גם מדברי הספורנו, שכתב "ארוך אפם" – יחסר אפם בשפלותם וקושי מזונתיהם", והן הן הדברים.

זכר לדוד

"בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל" [מ"ט, כ"ז]

יאמר כי בהיות ירושלים עיר הקודש ובית הבחירה בחלקו של בנימין, ובהימצא שם תמיד הכהנים הלויים, יודעי תורת ה' ועובדי עבודתו, תהיה סיבה עצומה להיות כל בניו בנערותם, רודפים אחר החכמה והמידות, וטורפים אותם כזאבים מכהני ה' המקודשים, ולערב הוא זמן בואם באנשים, לא יניחו ידם, אבל הם יחלקו שלל ללמד לאחרים, הנה שמספיקים בידם ללמוד וללמד, והוא יסוד כל הברכות ושורש כל ההצלחות ועיקרן.

עקידת יצחק

"כל אלה שבטי ישראל" [מ"ט, כ"ח]

רבי יחזקאל אברמסקי פירש את הטעם שהיה צריך הכותב להזכיר כאן ש"כל שבטי ישראל שנים עשר".

והיינו, שיעקב אבינו הבטיח להם כאן שלא יכרת שבט מישראל. וזה כוונת המשך הפסוק: "וז אשר אשר דבר להם אביהם ויברך אתם" – זו עצמה היתה הברכה, שלעולם יישארו שנים עשר שבטים, ואף שבט לא יכרת! כיוצא בזה אנו מוצאים במדבר "אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי" – ביטוי שאינו מופיע בשאר משפחות בני לוי, שהרי מדובר במשפחה ולא בשבט.

אולם משפחות הקהתי הרי נשאו את ארון ברית ה' – את התורה, והקב"ה הבטיח של יכרת שבט נושאי התורה, דהיינו לומדי התורה, לעולם!

ספר הזכרון לגר"י אברמסקי

"ויעל יוסף לקבור את אביו" [נ', ז']

אמרו חז"ל במסכת סוטה, שכיון שהגיעו למערת המכפלה, בא עשו ועיכבם בטענה כי שלו היא, והשיבו לו הם – מכרת אותה, כך החלו מתווכחים ומתמקחים, ונפתלי רץ למצרים להביא את שטר המכירה, ביני וביני, עד שנמשכו הדברים והתעכבה הקבורה, גילה חושים בן דן, החרש, את אשר מתרחש, וקרא בתמיהה: "ועד שיבא נפתלי מארץ מצרים, יהא אבי מוטל בבזיון!" – מיד קם וכתר את ראשו של עשו במקומו.